

RAZGLEDNİK

KNJIŽEVNOST

F. S. Finžgar, **Zbrani spisi**. Zvezek VIII. **Kmetske zgodbe in povesti**. Založila Nova založba v Ljubljani 1935. Natisnila Mohorjeva tiskarna v Celju. Strani 387.

Finžgar je zbral v VIII. zvezku svojih Zbranih spisov po vrsti, kakor so nastale, sedem svojih koledarskih in večerniških povesti: Stara in nova hiša (1900), Dovolj pokore (1901), Življenje in smrt Mohorjeve knjige (1908), Skopuhova smrt (1910), Konjička bom kupil (1915), Beli ženin (1925) in Strici (1927). Takó ponazoruje ta zvezek v lepem razvojnem redu zlasti tisto Finžgarjevo leposlovno delo, ki ga je opravil kot mohorjanski pripovednik, torej kot izrazito slovenski ljudski pisatelj. Program našega ljudskega pisatelja, ki se je uveljavljal v naši koledarski in večerniški povesti, je nekam tradicijsko ustaljen: v prijetni leposlovni obliki naj pisatelj s slikanjem našega kmetiškega življenja etično vzgaja in gospodarsko uči. Če se je nekaj krati to naše utilitaristično leposlovje dvignilo mimo svojega pravega namena tudi umetniško nad povprečnost take literature, je to zasluga redkih poedincev, med katere s častjo treba šteti zlasti Finžgarja, ki se ni izkazal samó kot izvrsten in v marsičem doslej neprekosen ljudski dramatik, marveč tudi kot eden prvih naših ljudskih pripovednikov. Za tako delo so mu služili kot potrebni pogoji zlasti izredno natančno poznanje našega podeželskega kmetiškega življa in ljudske psihe, folklorno bogato znanje domače govorice v besedi, podobi in primeri in prav mnogo njegov resni altruistični optimizem, ki daje njegovemu etičnemu racionalizmu ali realizmu tisto prijetnost, kakršne tolikokrat pogrešamo v sedanjem našem kmetiškem domačijstvu. Prav zató mislim, da je ta Finžgarjeva knjiga ne le aktualna, marveč kar prijetno potrebna spričo tega kmetiškega novega materializma v nas, ki se mi zdi idejno tuje, iz Rusov presajena snovna in miselna motivnost, nikakor pa organsko zajeto in polno spoznano naše slovensko življenje. Toliko ugotoviti, se mi je zdelo potrebno, na splošno glede nove knjige, preden spregovorim o njeni književni ali umetniški vrednosti. O tem morem govoriti seveda le s stališča sedanjosti, ne da bi hotel s tem omalovaževati pomen poedinih spisov v njih historičnem položaju.

Pričujoča Finžgarjeva knjiga vsebuje književne sestavke iz obdobja dobrih sedem in dvajsetih let. Že v naprej je lahko soditi o taki zbirki, da

vsebuje poleg manj zrelega spise, ki so z leti dozoreli do popolnosti. Moderni estet bo seveda hotel v knjigi tudi nekake arhitektonske ali vsaj miselne harmonije. Verjamem, da Finžgar zavedno kaj tega ni iskal. Pa je le knjiga enotna: uglašena v resonanci pisateljevega etosa in njegove tipično lepe osebnosti: venomer zopet se spovrača osrednji lik Finžgarjeve ljudske epike, tisti mirni, dobri, pametni in prizanesljivi naš kmetiški očanec, ki je v bistvu ali podoba Finžgarjevega rajnega očeta, ali pa njega samega, in sicer zdaj stari Gorenjec, sedaj župan Bolej, sedaj župnik Janez, sedaj čebelar Gropa, sedaj oče Šimen, ki je čudovito plastičen in kar klasično lep poleg Vórene, ki ga pozna Finžgar v tragičnem Primožu svoje Verige še enkrat in dognano polno.

Prehajam takó k podrobni oceni in sodim o Stari in novi hiši in o Dovolj pokore, da ste povesti, mimo Finžgarjeve zrele jezikovne (str. 53 lapsus: lizajočim plamenom) in tehnične rutine, zgledno tipični kolidarski svojega časa. Luč (Gorenjec, Strgarjevi) in senca (mladi Skočir, stari Poljak) sta prikazani naravno s kmetiško tipično, ne romantično dejavnostjo in brez slednje vsiljivo vzgojne tendence, fabulistično napeto, ne pa psihološko utemeljeno. Poizkus take psihološke analize je dal Finžgar v Skopuhovi smrti, ki je bila sprva natisnjena ob neumljivo nesoglasujoči klišejski podobi. To troje v knjigi bi nazval s Finžgarjem samim za »zgodbe«, to se pravi, za dobro in zrelo ljudsko branje brez umetniške ambicije. Pristno našo umetnost in morda nekaj najlepšega sploh, kar je Finžgar ustvaril, pa je stopnjema zbranega v naslednjih spisih te knjige: v preprosto zasnovanih, zató pa neskončno nazornih in prepričujočih, našim šolskim čitankam kar ponujajočih se črtah Življenja in smrti Mohorjeve knjige, v tragikomični, zgledno realistični, z narodnim humorjem presoljeni Konjička bom kupil, v problematično močni, novelsko trpko stisnjeni in vzgojno prikrojeni, motivno izvirni o Belem ženinu in zlasti v klasični dovršenosti, tu že v tretje založenih Stricev. Ti »strici« s svojim očetom Šimnom, so sploh najtoplejši spis Finžgarjev, so oblikovno in vsebinsko izbrušena dragotina, preprosti v svoji plastični apriornosti in polni liki, kakor da so izklesani. Če mi je biló ob katerikoli naši ali tuji umetnini žal, da se konča prehitro, da ni daljša, mi je biló takó ob Stricih. To pa zato, ker imam vtis, da je Finžgar tukaj mimo svojega »petelina«, mimo prisrčno altruistično lirične o »vsakdanjem kruhu«, mimo »Ančke« in podobnega spregovoril ne le kot izučen pisatelj realist, ki pozna življenje, marveč kot pesnik, ki ga je do dna občutil. »Strici« so izraz Finžgarjeve ljubezni, njegovega najvišjega erosa, ki mu je vsebina: v Bogu za slovensko dušo.

Finžgarjeve Kmetske zgodbe in povesti so potemtakem dobra, veljavna in prava naša knjiga.

Dr. I. Pregelj

Univ. prof. dr. inž. Milan Vidmar: **Moj pogled na svet.** V Ljubljani 1935, str. XII + 347.

Naš svetovno znani elektrotehnik in šahist nam je s tem delom podaril čisto svojevrstno in v vsakem oziru silno zanimivo knjigo. Bereš jo kakor napeto pisan roman in je ne moreš prej odložiti, dokler nisi pri koncu. Od obiska pri samem sebi nas popelje v vseirski prostor treh dimenzij, skozi